

През 30-те години Фишер осъзнал, че споменатата волунтаристична конструкция само отваря вратите за изчислителни злоупотреби с теорията на вероятностите. В съчинението си „Планиране на експеримента“ (1935) Фишер поставя условие - да се рандомизира (ослучайностява) материалът, когато се формират експерименталните и контролната групи, преди той да се подложи на въздействие в експеримента. Това изискване довело дори до охлаждане на личните отношения между Фишер и Госет (Read, 1983, с.462). Последният продължавал да се придържа към волунтаризма. Аз споделям оценката на Бартлет, че тъкмо изискването за рандомизация съставлява значителен обективен принос на Фишер към общата теория на статистиката. По същество този принос представлявал отстъпление от чистия махизъм в постинституционалния стадий (Bartlett, 1978, с. 355.)¹.

Фишер направил в още едно отношение положителен принос към развитието на постинституционалния стадий. Той се освободил от магията на корелационния анализ на Пиърсън. Пресмятането на обикновени, множествени и частни коефициенти на корелация, което така добре хармонизирало на логиката на махизма, Фишер квалифицирал вече като „стреляне по врабче с топ, без сигурност, че то ще бъде улушено...“ (Fisher 1925, 1932, с. VII).

Постинституционализмът, Пиърсън-младши и Й.Нейман

Махистката логика на постинституционализма се оказала обаче по-силна от опита на Фишер да внесе струя на реализъм в общата теория на статистиката. Пиърсън-младши и особено Йежи Нейман се оказали ревностни продължители на махизма, като поддържали и учили, че процесът на изследователската дейност като социален процес може да бъде уподобен на процес на взимане на „проби“ при статистически контрол на качеството в предприятията, но тук при тестиране на „нулеви“ хипотези. Поразително устойчива се оказала способността на махизма да мутира в нови разновидности. Ще припомня, че априорният стохастичизъм на Кетле-Пиърсън се превърнал във волунтаристичен у Госет-Фишер, а ето, че той тук се превърнал в стохастичизъм на проби за тестиране на хипотези не само в практиката, но и в науката. Напразно Фишер протестираше срещу неадекватността

¹ За съжаление не съм в състояние да отмина тук уговорката, която правя в друга статия (Цонев, 1984, с.12). Дори рандомизиран, материалът, ако е малообемен, не може да обслужи реално потвърдителен тип изследвания. Постинституционалистите не правят разлика между разузнавателен тип проучвания, където и малък обем материал може да даде някаква информация, от потвърдителен тип изследвания, където приемливо малка трябва да бъде не само стандартната грешка, но и стандартната грешка на самата стандартна грешка. Мога изобщо да кажа, че едва ли ще се намери солиден изследовател, който, ако си дава сметка за действителния потенциал на малките извадки, би се възползвал от обстоятелството, че те са „евтини“. При голяма грешка на оценката на самата грешка не може да се разчита на достатъчно точна оценка на реалната, тоест на математически очакваната ширина на доверителния интервал. Кое то пък означава, че процедура, която не е в състояние да гарантира възпроизводимост на резултатите от тестирането, не може да изпълнява роля на процедура, тестираща успешно хипотези.